

УДК 37(410):338.548

Верстівська І. І.*

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНІХ ШКІЛ У СУЧАСНІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті розглядається проблема професійної орієнтації учнів середніх шкіл у сучасній Великобританії. Автором обґрунтовано можливість використання досвіду профорієнтаційної роботи Великобританії в сучасній Україні.

Ключові слова: профорієнтаційна робота, професія, педагогічні умови, середній заклад освіти, особистість.

Визначення особистістю свого професійного майбутнього є важливою проблемою як для кожної конкретної людини, так і для всього суспільства в цілому. Професія, відповідно до здібностей та можливостей особистості, приносить людині задоволення і самоствердження, а суспільству дає висококваліфікованих фахівців, що, в майбутньому, забезпечуватиме високу конкурентоспроможність країни.

У Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття визначені кроки, спрямовані на «підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці» [3, с. 690]. Виходячи з цього, першочерговими завданнями є: «підвищення ефективності навчального процесу та допомога молодій людині у правильному виборі професії; перехід від масового навчання до індивідуального на основі самостійної роботи, форм та методів активізації навчання; посилення диференціації підготовки фахівців відповідно до основних видів їх майбутньої професійної діяльності; процес навчання повинен бути більш професійно спрямованим для формування необхідних професійних властивостей особистості» [1, с. 4].

Доцільно зазначити, що упродовж навчання змінюються життєві і професійні плани молоді, зростає кількість тих, для кого навчальна і трудова діяльність втрачає сенс. Саме в цьому і виявляється недостатній рівень профорієнтаційної роботи в сучасній школі та вивчення перспектив ринку праці як бази для майбутнього працевлаштування.

Процес переходу до ринкових форм господарювання, формування багатоскладної економіки вимагає відповідного кадрового забезпечення та суттєвих змін у підготовці фахівців. Тому потреба в дослідженні профорієнтаційної роботи та спрямованості особистості на певну професію зумовлена, з одного боку, новими реаліями, що виникли у сфері сучасних ринкових відносин, вимогами, які ставляться перед особистістю у зв'язку з переходом на ринкову економіку, а з іншого – тим, що в теоретичному та практичному плані це питання недостатньо вивчено. Успішне вирішення цієї проблеми в основному залежить від позитивних результатів у формуванні особистості майбутнього працівника на всіх етапах навчання і виховання. «Оскільки Україна має великі аграрні ресурси, то її розвиток у загальній мірі пов'язаний з підготовкою висококваліфікованих фахівців для сільського господарства» [1, с. 5].

В умовах модернізації освіти актуальним стає питання «удосконалення системи сільськогосподарської освіти, створення якісної нової середньої професійної школи, здатної зайняти достойне місце в ринковій економіці і задовольнити особистість в отриманні професії» [5, с. 35]. А це неможливо без вивчення досвіду передових країн, зокрема тих, які мають позитивні результати у цій сфері. Як приклад, можна розглянути досвід професійної орієнтації Великобританії.

Свідченням актуальності проблеми професійної орієнтації учнівської молоді в різні періоди розвитку держави є незмінний інтерес науковців, які вивчали різні її аспекти. Так,

* © Верстівська І. І., 2013

соціально-педагогічним передумовам професійного самовизначення учнівської молоді присвятили свої наукові праці В.Єндальцев, І.Назімов, В.Савченко, Г.Чередниченко, З.Шубкін та ін.

Психолого-педагогічні основи підготовки молоді до вибору професії досліджували Г.Бас, Ю.Гільбух, О.Голомшток, М.Захаров, В.Кавецький, Є.Клімов, Г.Костюк, Є.Павлютенков, К.Платонов, Л.Потапов, К.Сазонов, Б.Федоришин, С.Чистякова та ін.

Проблему професійної спрямованості у зв'язку з дослідженням питань політехнічної освіти, трудового навчання, виховання на базі сільськогосподарського виробництва розглядали П.Р.Атутов, В.М.Мадзігон, П.М.Олійник, Д.О.Сметанін та ін.

Ряд вчених (Л.О.Ханіщенко, В.М.Литвин, О.Т.Лебедев, Г.Х.Деркевич, А.А.Вербицький, В.Д.Шадріков та ін.) вказують на наявне протиріччя між зростаючими вимогами суспільства до рівня професіоналізму особистості та існуючою практикою професійної підготовки молоді, між якісною нетотожністю навчальної діяльності та діяльності професійної.

Досвід зарубіжних країн щодо професійної орієнтації вивчали С.С.Гриншпун, В.Т.Зінченко, М.С.Янцур, О.Г.Пономаренко та ін.

Сьогодні стали прийнятні ідеї організації системи профорієнтації в умовах ринку праці, виховання конкурентноздатної особистості, які обґрунтовані в роботах зарубіжних авторів (В.Адамс, С.Векслер, М.Вудкок, Н.Гісберс, А.Маслоу, К.Годжерс, Д.С'юпер, М.Сакуяма, Е.Фромм, Л.Якокка, Дж.Холланд, Д.С'юперта ін.).

Хоч питанню профорієнтації приділялася постійна увага в науковій літературі, розроблено немало методик виявлення здатності до оволодіння тією або іншою професією, однак сьогодні має місце суперечність між необхідністю аналізу досвіду професійної орієнтації в зарубіжних країнах як важливої умови інтеграції України у європейський простір і відсутністю фундаментальних досліджень з професійної орієнтації країн Європи. Безумовний науковий і практичний інтерес становить аналіз досвіду профорієнтації у Великобританії, який, за переконанням дослідників, значною мірою відповідає вимогам ринку праці, спрямовуючи учнівську молодь на оволодіння професіями, що мають попит, зокрема, і в аграрній галузі.

Викладене вище і зумовило вибір статті, **метою** якої є розкриття основних етапів та тенденцій розвитку, становлення та функціонування професійної орієнтації учнівської молоді у системі освіти Великобританії та обґрунтування можливості творчого використання британського досвіду в Україні.

У ситуації, що складається, професійна самореалізація особистості залежить від її професійної компетентності, рівня професійної спрямованості, профзорієнтованості, уміння адаптуватися, реалізувати свої здібності, нахили, інтереси, бути мобільною в професійному самовизначенні та кар'єрі. Сьогодні навчальний процес середньої школи недостатньо профорієнтує учнівську молодь на вибір майбутньої професії. З метою пробудження потреби в професійній самоактуалізації існує необхідність у інтегральних факторах, що забезпечували б ефективне формування якостей майбутнього професіонала. Такими факторами можуть бути профорієнтаційна робота та професійна спрямованість особистості [4, с. 22].

З точки зору зарубіжних фахівців, професійна орієнтація являє собою комплексну систему, що складається з профінформації, профпоради, профконсультування, профвідбору, початкового працевлаштування та профадаптації різних груп населення. Всі складові системи орієнтовані на відповідні вікові групи працездатного населення (передусім на молодь) і сприяють правильному вибору професії, профілю фахової підготовки, сфери застосування праці, а також ефективному професійному просуванню.

Перші приватні служби профорієнтації, а потім численні бюро, кабінети та інститути з'явилися на початку ХХ століття в США, Англії, Франції та Німеччині. У сучасному західному світі існує широка мережа різноманітних служб профорієнтації. Наприклад, є як приватні агентства, так і спеціальні центри профорієнтації при коледжах та університетах.

Професійна орієнтація Великої Британії являє собою систему соціально економічних та методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, мобільного свідо-

мого професійного самовизначення та трудового становлення особистост із урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації в професійній діяльності [6, с. 37].

Можна виділити такі необхідні завдання щодо проведення профорієнтаційної роботи у Великобританії:

- здійснення процесу навчання і виховання з урахуванням наявних в учнів потреб;
- врахування вікових особливостей;
- створення елементу новизни й урізноманітнення як у змісті матеріалу, так і в методах навчання та виховання;
- використання активного, проблемного навчання; наближення навчальної діяльності до професійної;
- активізація пізнавальної діяльності;
- забезпечення міжпредметних зв'язків, широкої усвідомленості у світі професій [1, с. 15].

Характерними рисами освітньої політики Великобританії є послідовність, наступність та експериментальність. У Великобританії ще зі шкільної лави орієнтують учнів на вибір тієї чи іншої професії. Для вирішення проблеми профорієнтації передусім необхідні: обґрунтований прогноз потреби в робочій силі на декілька років вперед; система знань про професії, які існують у світі; методика вивчення особистих здібностей та інтересів учнів; система активних засобів впливу, що дозволяють спрямовувати та орієнтувати молодь на такі професії, які б відповідали потребам суспільства.

В середній школі Великобританії належна увага приділяється набуттю практичного досвіду в тій чи іншій професії. Акцент робиться на активні методи і форми навчання. З даною метою в навчальний процес вводяться різноманітні імітаційні програми, а також трудова практика. Наприклад, імітаційне моделювання різноманітних трудових операцій здійснюється за допомогою рольових ігор. Особливо слід відмітити практику створення у британських школах міні-підприємств. Вони визначають вид виробленої продукції чи наданих послуг, проводять маркетинг, здійснюють продажі. Така діяльність допомагає розвинути власні інтереси і нахили, набутти підприємницькі навички в малому бізнесі, навчитися покладатися на себе, проявляти ініціативність і відповідальність у різних життєвих і трудових ситуаціях [2, с. 25].

У Великобританії головним координуючим органом у професійній орієнтації є Служба зайнятості молоді, що складається з 3,5 тис. консультантів та їх помічників. Існують також державні і приватні дослідницькі організації, що займаються проблемами профорієнтації. Підготовка фахівців у сфері профорієнтації ведеться з 1949 р. Майбутні працівники Служби зайнятості вивчають теорії професійного вибору, консультування та орієнтації, професійної підготовки, а також професійні та етичні проблеми профорієнтації. Професійна орієнтація та консультації учнів шкіл проводяться протягом всього періоду навчання.

Швидкими темпами розвивається професійне консультування, особливо необхідне при переорієнтації робітників і службовців на нові професії. Розширюється мережа профконсультантських пунктів і центрів, що працюють безпосередньо з учнівською молоддю. У Великобританії служба зайнятості молоді має понад 1000 відділень.

Подальша освіта розраховується на учнів старших шістнадцяти років. Ця освіта різнорівнева. Найчастіше це навчання професійним навичкам, що необхідні роботодавцям.

Система профорієнтаційної освіти у Великобританії розвивається незалежно від держави контролюється даними органами як RSA і City&Guilds, що встановлюють екзаменаційні випробування зі спеціальних та технічних предметів [4, с. 25].

Отже, використовуючи досвід профорієнтаційної роботи такої країни як Велика Британія, можна сказати, що професійна спрямованість являє собою динамічну властивість особистості, процесом формування якої можна керувати, цілеспрямовано організовуючи навчально-виховний процес. Всі ці аспекти можна застосувати і в сучасній системі профорієнтації в Україні.

Таким чином професійна спрямованість виконуватиме одразу декілька функцій:

- пов'язуватиме особисті й професійно значущі властивості особистості;
- виступатиме одночасно як мотив і регулятор професійних дій;
- керуватиме задоволенням провідних потреб та інтересів особистості.

Особливої уваги заслуговує профорієнтаційна робота у сфері розвитку аграрної галузі Великобританії. У програмах навчання англійських школярів передбачені практичні заняття з більшості елементарних видів діяльності, які становлять основу багатьох професій, а особливо тих, що пов'язані з сільським господарством. Тому юні британці можуть самостійно визначити, що саме їм більше подобається робити, і на основі цього знання вибрати свою майбутню професію. У цьому їм допомагає і те, що у низці регіонів Великої Британії тривалі навчальні курси розбиваються на окремі модулі, які гнучко поєднуються один з одним. Реально це означає, що профорієнтація постійно присутня у житті англійських школярів, допомагаючи їм вибудовувати і переглядати під час навчання свої індивідуальні програми. Значну роль у здобутті навичок, які допоможуть у подальшому виборі сільсько-господарської професії, відіграє імітаційне моделювання (ділові ігри, виробниче моделювання) і спостереження за робочими процесами (відвідання підприємств, спостереження за роботою) [7, с. 28].

Пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства у Великобританії становить теорія системного та структурно-функціонального підходу до розуміння проблеми профорієнтаційної діяльності як інтегративного елемента механізмів реалізації англійської системи середньої освіти, її основних суспільно-політичних та економічних функцій на різних етапах розвитку суспільства, виховання в учнів здатності приймати рішення, пристосовуватися до змінних ситуацій, бути соціально й професійно мобільними, випускати зі шкільної лави конкурентноздатну молодь, оновлювати зміст, форми та методи професійно орієнтованої роботи відповідно до вимог часу [8, с. 38].

Отже, під професійною орієнтацією у Великобританії розуміють науково-обґрунтовану систему форм, методів і засобів впливу на тих, хто навчається і працевлаштування осіб, що сприяє своєчасному залученню їх до суспільного виробництва, раціональної розстановки, ефективного використанню і закріпленню за місцем роботи на основі об'єктивної оцінки та урахування схильностей, здібностей та інших індивідуальних якостей людини.

Професійна орієнтація Великої Британії як система складається з чотирьох взаємозалежних етапів: професійної інформації, професійної консультації, професійного відбору (підбору), професійної та соціальної підготовки та адаптації.

Робота з професійної орієнтації передбачає здійснення двох головних напрямків – формування в молоді особистісних орієнтацій та інтересів з урахуванням потреб виробництва; приведення у відповідність особистісних орієнтацій молоді з можливостями їх реалізації.

Враховуючи досвід профорієнтаційної роботи серед учнів середніх шкіл Великобританії щодо формування професійної спрямованості майбутніх фахівців аграрників в умовах України, робота повинна базуватися на реалізації загально дидактичних принципів і конкретизуватися специфічними принципами активізації навчання, до яких віднесено:

- принцип проблемності;
- принцип педагогічного стимулювання;
- принцип оптимальності;
- принцип орієнтації на майбутню професійну діяльність;
- принцип динамічності.

Враховуючи подані аспекти професійної орієнтації учнів середніх шкіл у сучасній Великобританії і використання досвіду цієї країни можна, гарантувати наявність умов для становлення і функціонування системи профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді в Україні.

Список використаних джерел

1. Гриншпун С.С. Организация профориентации в Великобритании / С.С.Гриншпун // Педагогические науки. – М. : Педагогика. – 2005. – №7. – С. 100-105.
2. Зінченко В.Т.Оновлення змісту і методів психології освіти та професійної орієнтації / В.Т.Зінченко, М.С.Янцур // Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах. – 1998. – Вип.4. – С. 4-15.
3. Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Упоряд. О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – С. 688-704.
4. Пономаренко О.Г. Профориєнтація молоді на сільськогосподарські професії у середніх закладах Великобританії. – [електронний ресурс]. – http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnauc_ppf/2010_155_2/10pog.pdf
5. Achilles C.M. Observations on Building Public Confidence in Educations / C. M. Achilles, M.N.Lintz, W.W.Wayson // Educational evaluation and policy analysis. – 2004. – N. 3. – P. 275-284.
6. Brodhead C. W. Image 2000: A Vision for Vocational Education / C. W. Brodhead // Vocational education journal. – 1991. – N. 1. – P. 22-25.
7. Cooperation in Higher Education in Agriculture and Rural Development at the ETSIAM/ Higher Agricultural Education and International Co-Operation: Role and Strategies of Universities // International Seminar. – Agropolis:Montpellier. – 2006. – P. 27-29.
8. Lauglo J.Vocationalisation of Secondary Education Revisited /J. Lauglo, R.Maclean // Technical and Vocational Education and Training: Issues, Concerns and Prospects. – Springer, 2005. – Vol. 1. – P. 35-40.

The problem of vocational guidance among the pupils of secondary schools in modern Britain has been considered in the article. The possibility of using the experience of Britain vocational guidance in modern Ukraine has been demonstrated by the author.

Key words: vocational guidance work, profession, pedagogical conditions, secondary school, personality.

УДК 37.013.74

Vimer O. B.*

ІСТОРИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ІСПАНІЇ

Стаття присвячена дослідженню становлення та розвитку системи освіти в Іспанії на рубежі XIV ст. до н.е. – XIII ст. н.е. Проаналізовано еволюційний шлях розвитку змісту середньої та вищої освіти, заснування перших шкіл та університетів, окреслено комплекс чинників та умов, які вплинули на визначення системи освіти в цей період.

Ключові слова: освіта, історія, університет, становлення.

Сьогодні Європа Знань – найважливіший фактор соціального розвитку, який може забезпечити всім її громадянам необхідний рівень компетентності, допомогти усвідомити спільність цінностей, приналежність до єдиного соціального та культурного простору. Фахівці всіх галузей знання і виробництва відчувають потребу в отриманні повної об'єктивної інформації про роботу своїх колег, їх досягнення і помилки. В історії кожної країни можна простежити становлення і розвиток освіти, що впливало на культуру і традиції певного народу. Для прикладу візьмемо Іспанію – країну, яка багато чого зазнала на шляху свого становлення. До цього часу серед учених тривають суперечки про те, як відбилися на сучасному вигляді країни різні етапи її історії.

* © *Vimer O. B.*, 2013